

BOEKBESPREKINGS

G. P. van Itterzon: *Naar een Petrusdienst?* Willem de Zwijgerstichting 1973. Verteenwoordig deur Pro Rege, Posbus 343, Potchefstroom. 59 bladsye. Prys R1,40.

Hierdie werk bespreek vrywel alle relevante Skrifgegewens wat lig werp op Petrus as apostel. Die studie wil antwoord op 'n duidelike behoefte wat in die moderne ekumeniese beweging na vore kom. In die Nederl. Herv. Kerk het H. Berkhof die behoefte gestel „dat we in onze protestantse kerken onbevange gaan nadenken over de zin van een personeel universeel ambt” (p. 5). Die ekumeniese beweging wêk die behoefte dat daar 'n sentrale „amp” moet wees ter wille van die organisasie en regering.

Tweedens het die uitsprake van die Roomse Vaticanum I en daarbenewens die kritiek van prof. Hans Küng van Tübingen ook 'n verantwoording nodig gemaak oor die vraag of daar werklik op Skrifgronde van 'n Petrusdiens sprake moet of kan wees.

Die skrywer slaag uitmuntend daarin om rustig alle Skrifgegewens na te gaan, baie kort en duidelik te behandel oor die Petrusdiens, die Petrus-tekse en Petrus in Rome (die tradisie). Hy gee aandag aan die insigte van Küng en beantwoord ten slotte sonder die minste huiwering die vraag of die reformatoriese kerke 'n Petrusdiens moet begeer, negatief.

Die ekumenisme het die vraag na „eenheid” voor elke deur geplaas. Die „mode” ken veral 'n organisatoriese eenheidsbegrip en daarom is hierdie vraagstuk aktueel, eerstens in Europa in die beweginge om eenheid tussen Roomse en Protestantse Kerke, maar tog ook by ons. Die begrip „eenheid” word van sy belydenisbetekenis ontdaan en die belydenis word ook vertolk in terme van die formele, die belydenisskrifte, wat grotendeels gerelativeer word vanweë hulle ouderdom ens. Gevolglik kom die institusionele en formeel organisatoriese eenheid dominerend na vore. Die onbevredigende situasie rondom die W.R.K. met sy „sekretariaat” wêk vanself die behoefte na 'n „Petrus”-diens. Teen hierdie agtergrond het Van Itterzon aan die reformatoriese teologie 'n guns bewys om so eenvoudig en bevatlik die Skrifgegewens oor Petrus na te gaan. 'n Enkele voorbeeld toon hoe prikkelend hy ontleed het: Hy toon aan hoe die Skriftuurlike *diens* van Petrus (wat Rome formeel nog huldig met die titel *slaaf van slave* vir die pous) oorgegaan het tot 'n interpretasie van 'n Petrus *heerskappy*, 'n judisiële primaat of monargaal-juridiese mag (p. 40 v.) met 'n bepaalde eie veld van jurisdiksie.

Die besinning oor dergelike vrae aan die hand van Van Itterzon se brosjure dwing ook altyd weer tot die kritiese selfondersoek en 'n mens wonder in hoeverre nie ook by reformatoriese kerke (en by ons?) verskuiwings plaasgevind het nie sodat die *diakonia* eintlik in die sin van leidende magte of jurisdiksie-opdragte vertolk word nie en gevare van dominokrasie, sinodokrasie, kollegialisme, reglementarisme ens. 'n gevaar in haas elke protestantse kerk geword het nie. Die aktualiteit van die onderwerp maak die brosjure inderdaad lesenswaardig.

B. S.

Drs. A. N. Hendriks: *Als Huisverzorger Gods. Handreiking aan de ouderling*, De Vuurbaak, Groningen 1972. Verkrygbaar by Pro Rege, Posbus 343, Potchefstroom. 98 bls., R2,60.

Hoewel die skrywer eintlik die jong en onervare ouderling op die oog het, behandel hy die stof sodanig dat elke ouderling (predikant en „gewone” ouderling) met groot vrug van hierdie werk gebruik kan maak. Die werk word in vyf hoofstukke aangepak: *die ouderling en die N.T.*; *die ouderling en die huisbesoek*; *die ouderling en die siekebesoek*; *die ouderling en die prediking*; *die ouderling en die bediening van die tug*. Deurgaans word die Skrifgegewens in kort sinvolle paragrawe onder opskrifte bespreek, maar aan die einde van elke hoofstuk kom ook ’n uitgebreide bronnelys voor. Die werk is dus meer as ’n bloot „populêre” behandeling van die onderwerp. ’n Mens kan dit ’n stukkie geslaagde teologie in eenvoudige en bevatlike taal noem.

Hierdie werk sou vanuit ’n hele paar teologiese dissiplines met vrug gelees kon word: kerkreg, pastoraal en hoofstuk 4 het selfs baie vir die homiletiek te sê. Die skrywer jag nie na die mode nie en is ook nie verknog aan stereotipe vorme nie. Soos hy B. Holwerda as prediker hoog aanprys, so verantwoordelik is die hantering van sy stof. Dit behoort eerstens die predikant-ouderling weer te oriënteer en te inspireer en kan ook ’n goeie bron wees vir oriënteringsbesprekings onder ouderlinge.

Hendriks benader die ouderlingdiens tereg vanuit die oogpunt dat die gemeente daardeur opgebou moet word. Of sy onderskeiding van ’n drieërlei taak (pastoraal, regering, waak oor die leer) heeltemal opgaan, wil mens betwyfel. Dit is miskien eerder fasette van dieselfde saak en daar sou meer genoem kon word (p. 12 v.). Tereg wys hy die idee dat ouderlinge op „inspeksie” rondgaan af (p. 26), maar tog kom die tipiese Hollandse benadering van die dienste telkens na vore wanneer hy op die institusionele, die „amptelike” karakter, die nadruk wil lê, waardeur m.i. tog die primêre roeping en verantwoordelikheid as ’n *ouderling-* of *opsienerdiens* opgeoffer word aan ’n kerkraadsmatige benadering van die diens.

Sy benadering van die sogenaamde „geestelike gesprek” en waarskuwing dat dit piëtisties verstaan kan word, is mooi duidelik (p. 28). Hy gee tereg die inhoud van ’n „geestelike gesprek” as enigiets wat die „lewenswandel” betref, omdat die werk van die Gees nie in ’n kompartementjie nie, maar in die dagelike lewe na vore kom. Hier en elders, soos by die besoek aan siekes, gee hy baie waardevolle en praktiese wenke.

Die hoofstuk oor die ouderling en prediking bevat miskien eerder aanwysings vir die homiletiek. Tog wys hy op die groot taak van die ouderling om toesig oor die prediking te hou (p. 69). Dit is seker alles ter sake, maar die vraag doen hom maar net voor: hoe sal dit gaan met ’n ouderling wat op die resep van Hendriks so omvattend op die diens van die „spesialis”, die dominee, gaan let? Hy wil die weg wys hoe dit moet geskied — maar die vraag is of die ouderling nie tog maar gaan teenspoed kry nie!!

B. S.

G. Th. Rothuizen: *Wat is etiek?*, J. H. Kok, Kampen 1973.
216 bladsye. Prys R5,80.

Die Gereformeerde etiek is nie sleg daaraan toe wat etiekhandboeke betref nie. Ons dink aan W. Geesink se *Gereformeerde Ethiek I & II* (1931/32), W. J. Aalders se *Handboek der Ethiek* (1947 (2)), G. Brillenburg Wurth se *Het Christelijk Leven I—III* (1948—51), F. H. von Meyenfeldt se *De Christelijke Levenswandel* (z.j.) en R. Schippers se *De Gereformeerde Zede* (1955 (2)). Tans het Rothuizen sy debuut gemaak met *Wat is etiek?*

Rothuizen is 'n besonder vrugbare skrywer en daar verskyn kort-kort 'n boek van hom. By alle kritiek wat ons teen ons Nederlandse broeders het, moet dit tot hulle krediet genoem word dat hulle ywerige studente en publisiste is. Rothuizen is 'n spitsvondige etikus. Hy is ontsaglik belese en na byna elke moontlike etikus word in sy boek verwys. Die boek is nie programmaties afgewerk in dié sin dat Rothuizen hom voorgeneem het om 'n „etiek” te skryf nie, maar dit is hoofsaaklik saamgestel uit 'n aantal verskene artikels wat tog 'n sinvolle eenheid vorm.

Wat die *inhoud* betref, is dit m.i. veel meer aktueel as dié — dikwels duistere — van Schippers. Maar juis hierin is talle gevare geleë. Rothuizen, so voel 'n mens dit aan, sê vir alles *ja* en vir alles *nee*. Hy het 'n fyn ja-nee-dialektiek ontwikkel waarvolgens dit onmoontlik word om 'n bepaalde standpunt in te neem. Een voorbeeld: Christelike etiek het 'n demitologiserende taak. „Zij leert ons immers te breken met de mythe van het monopolie van het dogmatische, theologische en zelfs christelijke in de etiek? Zij durft m.a.w. te ontdogmatiseren, onttheologiseren en zelfs ontkerstenen. Daarna — maar ook al daarin en daarmee — mag ze kerstenen, theologiseren en dogmatiseren naar hartelust!” (p. 94).

Eintlik moet ons sê dat hy — soos talle teoloë in Nederland — afskeid geneem het van 'n *Gereformeerde* etiek (teologie) ten gunste van 'n *ekumeniese* etiek (teologie).

Die boek is byderwets en wie hom vinnig wil oriënteer t.o.v. aktueel etiese probleme, kan dit gerus lees. Abortus, homofilie, oorlogsvraagstuk, milieuvraagstuk, politieke teologie, Suid-Afrika, dit alles, en nog veel meer, kan hierin gevind word. Antwoorde — verantwoorde antwoorde — word nie altyd aangebied nie.

Liefhebbers van etiek kan die boek met vrug — en met 'n knippie sout — lees.

J. H. van Wyk (Johannesburg).

Van Bruggen, J.: *Het leven is de moeite waard*. Pastorale handreiking voor verplegenden. Groningen 1972. Uitgewer: De Vuurbaak, 34 bls. Prys R1,30. Ook verkrygbaar by Pro Regepers.

Bogenoemde werkie is 'n verdere uitwerking van 'n lesing wat gehou is voor „De sectie Verpleging en verzorging van de GNV” oor „Lewe

en dood: aktuele vraagstukke by beroepsuitoefening", en is bedoel as handleiding by beroepsuitoefening deur verpleegsters e.a.

Omdat ondergetekende hierdie handleiding as van besondere belang beskou ook vir ons hier in Suid-Afrika, word die hoofmomente van die inhoud hier weergegee.

Die motivering vir die skryf van bg. werkie is dat die mentaliteit van die wêreld t.o.v. lewe en dood verander. Daarom is dit allereers nodig dat die Christen uit dieselfde mentaliteit t.o.v. bogenoemde sake moet leef as in die vorige eeu.

Vraagtekens oor lewe en dood verrys omdat die werk van medici, verpleegsters e.a. nie meer gesien word in die lig van die Bybelse roeping tot barmhartigheid in 'n gees van blymoedigheid nie. In hierdie verband verwys Van Bruggen na die „pastorale handreiking" van die Nederlandse Herv. Sinode, waarin o.a. oor genadedood en begrensing van mediese mag gesê word dat mediese „barmhartigheid" nie altyd gewens en gebiedend is nie, bv. t.o.v. misvormde kinders, en diegene wat nie meer in staat is om kommunikatief te lewe nie. Genoemde Sinode het hom ook gewaag aan die uitspraak dat aktiewe euthanasia in sommige gevalle veroorloof kan word.

Van Bruggen kom tot die konklusie dat herderlike handreiking wat van bg. gesindheid uitgaan „van buite sag maar van binne hard is".

Vraagtekens ontstaan omdat die Bybel nie meer reg gelees word nie. Bybelse riglyne ook t.o.v. sake soos genadedood en „kommunikatief" lewe as norm vir lewensverlenging bly dieselfde. God skep geen doellose lewe nie, al is dit 'n geskonde lewe.

Die skrywer se kursoriese flitse oor die Skriftuurlike standpunt i.v.m. die dood kan onderskryf word. 'n Mens vra jou net die vraag af waarom hy in hierdie verband nie melding maak van die betekenis van Christus se opstanding nie.

Ten slotte wys Van Bruggen daarop dat ware versorging en „verpleging alleen in die geloof kan geskied". Wie ander wil versorg moet allereers homself versorg (p. 24).

Wie in die geloof verpleeg dra 'n swaar verantwoordelikheid en word ook geroep om nee te sê t.o.v. sake soos ongeoorloofde abortsie en diskussies of 'n sterwende tot op die einde versorg moet word ens.

Die waarde van hierdie werkie moet eerstens daarin gesoek word dat die skrywer eerlik probeer uitdra wat die Skrif sê oor sake soos lewe en dood, kunsmatige verlenging van die lewe, die genadedood ens. Ek noem dit waardevol omdat ons oorstroom word deur literatuur uit die eksistensialistiese klimaat wat die dood o.a. wil sien as deel van die skeppingsorde. (Vgl. Kuitert e.a.).

In die lig van die eksistensialistiese visie op die dood word dan ook heel dikwels gekom by 'n „versagtende" visie op iets soos bv. die genadedood, abortsie ens.

Die tweede terrein waar hierdie werk dienstig kan wees, is t.o.v. die stimulering van samewerking tussen herder, geneesheer en verpleegster. Bogenoemde saak is, wat S.A. betref, nog in die

kinderskoene en behoort veel meer aandag te ontvang en uitgebou te word.

Van Bruggen het 'n lesenswaardige boekie geskryf. Uit die aard van die saak is dit geen wetenskaplike werk nie. Tog bied dit in enkele bladsye 'n oorsig oor probleemgebiede in die mediese etiek vanuit die perspektief van die Skrif. C. J. H. Venter.

Lok, P.: *Graf of Oven*, Groningen, De Vuurbaak, s.j. (1972?), 60 bls. Prys R1,30. Verkrygbaar by Pro Rege-pers.

Die vraag wat die skrywer in hierdie werk vanuit die Skrif wil beantwoord, is: begrafnis of verassing. Dit is 'n vraag wat steeds dringender word in Nederland (en in Suid-Afrika!) a.g.v. die toenemende bevolking, maar veral a.g.v. die voortgaande ontkersteningsproses.

Die skrywer probeer die hele kwessie van begrafnis of verassing histories en Skriftuurlik nagaan en ook enkele Sinodebesluite (uit Geref. kring) wat op die saak betrekking het, asook edikte uit Rooms-Katolieke kring. Hy stel ook die saak soos dit tans in die maatskappy in Nederland opgeneem word.

Die twee Skriflyne wat deurgetrek word is die volgende: Die Heilige Skrif ken as gebruiklike en normale wyse die begrafnis, sowel in die O.T. as die N.T. Besondere betekenis word in die O.T. toegeken aan die familiegraf en die „versamel word by die vaders”. Verbranding word in die Skrif wel vermeld, maar dan wel as 'n besondere gerigsoefening, of noodmaatreël in tye van epidemies.

'n Aparte hoofstuk word gewy aan die betekenis van die sterwe en opstanding van Christus vir die gelowige en die simboliek van die saai en opwek in 1 Kor. 15.

Hiermee het die skrywer myns insiens deurgetas na die kern van die saak en op verantwoorde wyse aangetoon dat van die begrafnis 'n kragtiger getuienis uitgaan vir die Christelike geloof in die opstanding van die dode as van verassing. Dit is die groot verdienste wat ek aan die werk sal toeken.

Ons het hier te doen met 'n gemotiveerde kernagtige en aanvaarbare standpunt en pleidooi vir die herstel en instandhouding van die Christelike begrafnis. C. J. H. Venter.

Buytendach, dr. F. W.: *Aspekte van die vorm-inhoud problematiek m.b.t. die organiese Skrifinspirasie in die nuwere gereformeerde teologie in Nederland*. 1972. T. Bolland, Nederland. Verkrygbaar by N.G. Kerk-boekhandel.

Dis vir my 'n eer om 'n paar opmerkinge te maak oor *die proefskrif van dr. F. W. Buytendach*, Geref. predikant te Lichtenburg, getitel: „*Aspekte van die vorm-inhoud problematiek met betrekking tot die organiese Skrifinspirasie in die nuwere Gereformeerde Teologie in Nederland*”. Dis uitgegee deur die uitgewers T. Bolland, voorheen

H. A. van Bottenburg in Nederland.

Wat opmerklik is, is dat die skrywer vanuit Nederland versoek is om die boek te publiseer en vir 'n groot deel op hulle eie koste. Dit toon hoeveel waarde aan hierdie boek geheg word deur sekere objektiewe instansies buite ons eie kring. Hierdie werk is reeds in 1969 as 'n proefskrif ingehandig ter verkryging van die doktorsgraad in die teologie by die Potchefstroomse Universiteit. Dit is 'n groot en dik werk wat 460 paginas beslaan en dan kom daar nog die bibliografie by, wat nie minder as 22 bladsye boeke, tydskrifte en ander bronne behels nie. Mens staan verbaas dat dr. Buytendach 'n werk van hierdie gehalte en omvang, wat so deeglik gefundeer is en op so 'n eg wetenskaplike wyse 'n moeilike en ingewikkelde probleem in die teologie bespreek, op 'n betreklike klein plek, afgesonder van biblioteekgeriewe, in sy studeerkamer die lig kon laat sien. As 'n mens die werk onder hande neem kan jy die indruk kry dat hierdie boek geskryf moes gewees het in een of ander groot kultuursentrum of in een of ander universiteit waar die skrywer die talryke boeke en tydskrifte maklik in die hande kon kry. Ons moet die skrywer inderdaad gelukwens dat die Here hom in staat gestel het om so 'n magistrale werk tot stand te bring. Hierdie boek is werklik 'n besielde geskrif. Dit gee nie die indruk van koue afgetrokke wetenskaplike bespiegeling oor 'n teologiese onderwerp nie, maar dit is asof die skrywer deur 'n soort garismatiese besieling gedryf was. Hy laat 'n duidelike klank hoor en 'n appèl tot die kerk van die Here Jesus Christus uitgaan.

Dis ook opmerklik dat hierdie geskrif juis in die jaar 1969, die eeufeesjaar van ons teologiese skool, afgewerk en ingelewer is. Ek wil dit graag in die eerste plek sien as 'n vrug van die bestaan en werk van die Gereformeerde Kerk en die Teologiese Skool in die afgelope 100 jaar, 'n vrug van God's genade. In hierdie proefskrif kry ons te doen met die sentrale en fundamentele begroning van alle teologiese arbeid, nl. *die Skrif as die onfeilbare Woord van God*, waarop ons Gereformeerde Belydenis rus. Dit is van heel besondere belang in hierdie tyd, waarin die belydenis van die kerk ondermyn word deur aanslae wat teen die Skrif gemaak word. Dit is asof die Here dit so beskik het dat die werk en die stryd van ons vaders in hierdie boek bekroon is met 'n klinkende getuienis wat sekerlik sy weerklank oor die wêreld sal vind.

As daar vandag 'n saak is wat die Gereformeerde Kerke oor die aarde in beroering gebring het, dan is dit die Skrifkwessie. Dit raak selfs die Rooms-Katolieke Kerk. Die hele geloof van die kerk van Christus is soos die skrywer van hierdie proefskrif dit uitdruk „in verdrukking gebring”. Hierdie boek is meer as 'n tydige wekroep waarvan ons kerk en alle kerke, ook in ons land en elke predikant sal moet kennis van neem. Dan sal ons besef wat die werklike en diepste gevaar is wat ons bedreig, nl. hierdie nuwere teologie, soos vertolk en gepropageer in die Geref. Kerke van Nederland deur sekere leidende figure. Die kerk dryf hulle soos 'n skip sonder anker in die magtige oseaan van apokaliptiese gebeur-

tenisse wat ons al meer en meer belewe, in 'n stormnag van ongehoof en twyfel en van geestelike en sedelike verval.

Die moderne teologie trek die relatiwiteit en onvolmaaktheid (ongearriveerdheid) van alle menslike bestaan en denke deur tot in die Skrif self. Alles word bevraagteken en kennis in verband met God en sy werke ontken. In die werke van teoloë in ons tyd, kom die vraagteken veel meer voor as die uitroepteken, bv. by Berkouwer se dogmatiese studies. Die gevolg van die ondermyning van die Skrifgesag is dat daar ook in die Gereformeerde wêreld 'n soort permissiwiteit ingedring het, sodat ons in Nederland 'n toestand vind waar die sluise oopgeruk is vir ernstige dwalinge of afwykinge sonder dat mense daarvoor tot verantwoording geroep word.

Dr. Buytendach stel die hele saak baie sistematies: Eers kortliks die probleem waaroor dit gaan en hoe hy dit wil behandel; daarna bespreek hy kortliks verskillende inspirasie-teorieë, nl. die meganiese, die dualistiese en die dinamiese of persoonlike inspirasie-teorieë; daarna werp hy 'n blik in die geskiedenis om te wys hoe dat die kerk in die verlede gedink het oor die Bybel en in watter sin die Skrif beskou is as die onfeilbare Woord van God; daarna bespreek hy sommige Kerkvaders soos De Irenaeus en Augustinus en die Reformatore soos Luther en Calvyn; dan kom hy nader by ons by wat genoem word die organiese Skrifinspirasie, manne soos C. Hodge, A. Kuyper, H. Bavinck; vervolgens bespreek hy die sg. nuwere teologie. Vooraf verwys hy na en bespreek manne soos Karl Barth en Bultmann. Hoewel hy hulle kort en saaklik behandel is dit tog indringend en bespreek hy hulle prinsipiël en krities. Daarop volg 'n bespreking vanuit die natuurwetenskaplike oogpunt soos wat bv. die Ewolusie-leer uitgeoefen het op die hele devaluering en vervlakking van die Skrifgesag. Hier bespreek hy veral die sieninge van J. Lever van die Vrye Universiteit van Nederland. 'n Mens sou wel kan sê dat die verval van die Gereformeerde Skrifbeskouing geskied wanneer die Ewolusie-leer met sy relativisering van alles, wat tot die skepping behoort, ook op die Skrif toegepas word. So kom dr. B. dan uit by wat die kern en wese van sy proefskrif uitmaak, nl. die bespreking van die opvattinge van leidende figure in die Nederlandse Geref. Kerke oor die gesag van die Skrif, nl. van N. H. Ridderbos, Th. Delleman, H. A. L. van der Linden, J. L. Koole, H. M. Kuitert, H. Ridderbos, G. C. Berkouwer en G. P. Hartvelt. Ten slotte sluit hy af met 'n kort terugblik en gee sy positiewe beskouing oor die probleem.

Terloops wil ons net opmerk dat die Nederlandse Gereformeerde teoloë se standpunte dikwels en ook breedvoerig uit hulle werke aangehaal word. Hy sê op p. 106 dat hy die metode volg ten einde reg aan die betrokke persone te laat geskied. Hy wou die betrokke teoloë so veel as moontlik self aan die woord stel. Die manne geniet immers internasionale aansien en dit gaan vir dr. B. uiteraard allermens om die persone maar juis om hulle sienswyses wat hy aanhaal. Die skrywer stel die manne soveel moontlik self aan die woord om hulle dus as 't ware uit hulle eie mond te beoordeel

en vermy so die gevaar dat gesê mag word dat hy hulle dinge in die mond sou gelê het.

Mens kan natuurlik ook met aanhalings fouteer of dinge aanhaal wat anders bedoel was. Op p. 275 stel die skrywer bv. die siening van wyle prof. L. Berkhof van Amerika, nl. dat ons in die Bybel te doen het met mense (outeurs) wat deur die Heilige Gees gebruik was net soos hulle was, d.w.s. met hulle persoonlike eienaardighede, karakter, temperament, talente en ontwikkeling. Maar dan voeg Berkhof daarby, daar is egter een uiters belangrike beperking, nl. „the Holy Spirit could not permit their sinful nature to express itself”. Volgens hom het die Bybelskrywers, nieëenstaande hul beperkthede, tog elkeen geskryf wat waar is en wat in God's heilige Woord inpas. In 'n voetnoot vergelyk Buytendach dit dan met wat prof. S. du Toit skryf in „Progressive creation”, nl. „that the biblical writers in their terminology made use of current notions which are not corrected, but in and through the medium of this language God revealed what He wants to be revealed”. Dit is vir my 'n vraag of Berkhof en Du Toit so presies dieselfde bedoel as wat B. dit hier stel? Trouens hy laat net daarna volg wat Herman Ridderbos geskryf het, dat van alles wat in die Bybel staan nie gesê kan word dat, „omdat de schrijvers van de Bijbel als openbaringsorganen zich ervan bedienen... nu ook openbaringsbetekenis heeft gekregen”. M.i. lê Du Toit se beskouing meer op die vlak van Ridderbos as dié van Berkhof.

Ons kan ook verwys na bls. 306, 307, waar B. sterk kritiek uitoefen op die siening van H. Ridderbos, nl. dat die eerste drie hoofstukke van Genesis 'n soort van terugwaarts gerigte profesie is. B. sê dit lyk vir hom of hierdie siening van Ridderbos geïnspireer is deur die skeppingsleer van Karl Barth. Daar verwys Buytendach weer na Du Toit se „Progressive Creation” en sê dan dat volgens Du Toit die skeppingsverhaal 'n profeties-visioenêre of protologiese aanduiding gee van dinge wat eintlik vóór die geskiedenis plaasgevind het. Dan sê B. daar is tog 'n prinsipiële verskil tussen Du Toit en Ridderbos. Du Toit meen dat ons tog te doen het met feitelike gebeurtenisse. Ek meen dat Ridderbos ook bedoel dat ons met werklike feitelikhede te doen het wat in 'n soort profetiese gewaad ingeklee is. Dit is dan 'n verdere vraag, wanneer ons Gen. 1 sien as profeties-visioenêre inkleding, waarom sou jy die lyn nie ook saam met Kuitert verder kon deurtrek en die sondeval (soos aangedui in Rom. 5) nie maar vertolk as 'n soort „verpakking” waarin die Skrifboodskap na ons toe kom nie? Ons het tog eintlik in Genesis te doen met *historiese* medeling aangaande die wordingsgeskiedenis van die skepping en van die volk Israel, soos geteken in die geskiedenis van die aartsvaders. Ons moet besin op die vraag of ons die skeppingsverhaal maar so kan paralleliseer met die visioenêre tonele van die boek Openbaring, as protologie en esgatologie.

Dr. Buytendach bly deurgaans streng wetenskaplik, ook wanneer hy soms skerp kritiek uitoefen. Hy word nooit persoonlik nie, moontlik 'n onbewuste rede waarom hy so oorfloedig aanhaal. Hy

het selfs groot waardering vir die positiewe bydraes van andere soos bv. Berkouwer. Hy sê op bls. 329 „na Kuyper en Bavinck is Berkouwer ongetwyfeld te beskou as dié dogmatikus in Gereformeerde teologiese kringe in Nederland”. Hy verwys na Berkouwer se geweldige produktiwiteit en sê: „Dit alles maak duidelik dat hy ’n dogmatikus van internasionale faam is. Die invloed van sy teologiese arbeid en die waardering daarvoor is onberekenbaar”. Van Herman Ridderbos sê B. bv. op bls. 237: „H. Ridderbos is ’n uiters begaafde Nieu-Testamentikus wat reeds internasionale bekendheid verwerf het deur sy teologiese bydraes”. Dit neem egter nie weg nie dat hy op ’n baie duidelike en ondubbelsinnige wyse stelling inneem teenoor dinge wat hy as afwykinge beskou nie. Hy beoordeel iemand soos Kuitert baie deeglik en krities. Kuitert beklee ’n uiters strategiese posisie aan die Vrye Universiteit en oefen groot invloed uit. Wyle prof. Van Niftrik het gesê dat as Kuitert se opvattinge gemeengoed moet word van die Geref. Kerke in Nederland, hy sy hart vashou.

Kuitert se dwalinge som B. op bls. 155 op. Hy sê Kuitert se idee van die mensvormige Godsbeskouing wat hy in die O.T. inlees waarvolgens die ou Bybelskrywers ’n Hebreomorfe siening van God sou gehad het, sodat God eintlik geteken word na die beeld van die mens met allerlei menslike organe, heeltemal afgewys moet word. Volgens Kuitert was dit geen beeldspraak om van God se oë, ore, mond, hande, voete ens. te praat nie maar het die Bybelskrywers letterlik so oor God gedink. Hierdie siening van Kuitert sê B. is in stryd met Sondag 46 van die Heidelbergse Kategismus (H.K.). Dat God nie ’n geestelike wese sou wees nie en derhalwe onsielik is nie, dit is strydig met Art. I van die Nederlandse Geloofsbelijdenis. Dat God nie onbegryplik sou wees nie (à la Kuitert), word veroordeel in Art. I en VIII van die N.G.B. en ook in Sondag VIII van die H.K. Dat God nie onveranderlik sou wees nie, sê Buytendach, strook nie met Art. I van die N.G.B. nie en ook nie met Hfst. I van die Dordtse Leerreëls nie. B. sê dat Kuitert met sy beskouings beland by Barth se predestinasie-leer t.o.v. die veranderlikheid van God. Verder kom Kuitert se beskouing oor die alomteenwoordigheid van God, wat eintlik ’n beperkte teenwoordigheid is, volgens B. nie met Sondag X en XVIII van die H.K. ooreen nie. Dat God nie alwetend sou wees nie, stry met Sondag XXXVII en Hfst. I van die Dordtse Leerreëls. Volgens B. (p. 360) dwaal Kuitert ook daarin dat hy wel nie soveel woorde nie, maar tog in wese die Triniteit van God sou ontken. Vir Kuitert is dit eintlik nie so dat dit net die tweede Persoon van God is wat die menslike natuur aangeneem het nie, maar dat God as sodanig gesoek en gevind moet word in die mens Jesus Christus. Ook hier sê B., sluit Kuitert weer sterk aan by Barth, wat erken het dat sy teologie eintlik Sabelliaans is. God bestaan maar net in drie modaliteite. Dit stry duidelik met Art. VIII van die N.G.B. waar ons leer dat nie die Vader of die Heilige Gees vlees aangeneem het nie maar die Seun alleen.

Op p. 167 kritiseer B. vir Kuitert sterk oor sy beskouing dat die Bybel God eintlik na die mens se beeld voorgestel en eintlik

'n menslike (Hebreomorfe) siening van God gee: God is bloot bondgenoot of „partner” en die mens is dan 'n teomorfe wese as God se bondgenoot. Soos die regte mens is, so is God. Volgens B. wis Kuitert die wesensonderskeid tussen God en mens uit. Hy sê dat Kuitert baie duidelik onder die invloed van Bultmann staan, by wie teologie en antropologie saamval. Bultmann sê: „Die Frage nach Gott und die Frage nach Mirselbst sind identisch”.

Met verwysing na Van Ruler sê B. dat hy (Van Ruler) tereg gesê het dat Kuitert al die Goddelike kwalifikasies streng binne God se bondgenootskaplikheid beperk het. Hy sê dat volgens Kuitert daar g'n ander kennis van God is behalwe dié wat deur die subjektiwiteit van mense (Bybelskrywers) heengegaan het nie. Dit is wel Godskennis ja, maar dit is *Israel* se Godskennis „gesproten uit omgang met God uit een verleden tijd, overgeleverd en tot tradisie gemaakt”. Ons het dus in die Bybel 'n *menslike* getuienis aangaande God wat bejeën moet word in die lig van die Israelities-Joodse karakter van „de bijbelsche overlevering”. Hy (Kuitert) sien dus die Skrif as 'n soort menslike fabrikasie, as 'n getuienis van die menslike outeurs daarvan, 'n soort van belydenis of lofprysing van die mens, insover hulle met God as Bondgenoot kennis gemaak het. Volgens Kuitert kom hierdie menslike getuienis aangaande God tot ons in 'n historiese „verpakking”, in 'n sekere kulturele konteks. Hierdie verpakking is nie onfeilbaar nie, maar dra al die kenmerke van die tyd waarin dit geskryf is. Dit beteken nie dat aan hierdie tydgebonde menslike formuleringe ewigheidswaarde toegeken moet word nie.

Waar B. vir Berkouwer bespreek laat hy sien dat Berkouwer eintlik dieselfde sê t.o.v. die tydgebondenheid van die Skrif, maar by hom gaan dit veral om die „scopus” van die Skrif, wat ons nie allerlei dinge wil meedeel t.o.v. die skepping en geskiedenis nie, maar wat *in* alles die Christus en sy verlossingswerk aan ons wil voorhou. Daarom relatiewer ook Berkouwer die dinge wat meer op die Periferie, die formele sy, van die Skrif hê en maak ook hy dus net soos Kuitert en die ander die vorm en inhoud van die Skrif ten diepste los van mekaar. Volgens Berkouwer en Kuitert kry die wesenlike inhoud (die kern) van die Skrif, dit waarom dit eintlik gaan in die Bybel, sy openbaringskarakter ten slotte in die *prediking* van die heilsboodskap. Daarin spreek God deur die menslik-feilbare organe sy ewige onfeilbare Woord.

In die verband wys Buytendach daarop dat waar en hoe ook al die Skrif-inhoud en -vorm van mekaar losgemaak word, ons nie alleen die vorm nie maar ook die inhoud verloor. As ons bv. die verhale van skepping en sondeval as bloot menslike en tydgebonde sieninge relatiewer, sê B. watter rede is daar dan om dit nie deur te trek tot in die N.T. en bv. ook die opstanding van Christus, saam met Bultmann, te sien as maar die reaksie van die kerk op die dood aan die kruis, sonder enige objektiewe feitelikheid?

Met sy kritiese verwerking van die nuwere Geref. teologie oor die Skrif, sluit B. dan ten slotte af met 'n kort samevatting van die konklusies waartoe hy gekom het en 'n kort aanduiding van sy

die beskouing. Hy meen dat die Skrif is iets „sui generis”, dat ons dus die gedagte van die Skrif as die onfeilbaar-geïnspireerde Woord van God, ook volgens 2 Tim. 3 : 16, so moet verstaan dat die *hele* Skrif, sowel na vorm as inhoud, as Goddelik gesagvol moet aanvaar. B. wil eintlik nie van die geïnspireerde Woord praat nie, maar van die geteopneusteerde Woord. Hierdie gedagte werk hy nie breed uit nie, maar hy vrees skynbaar dat die inspirasiegedagte kan lei tot die dinamiese opvatting en hy wil dus liever die woord behou wat in die aangehaalde teks staan: „Die hele Skrif is deur God *geteopneusteer*”, wat wys dat dit deur God's Gees as die eintlike Outeur van die Bybel, deur menslike bemiddeling heen aan ons gegee is. Dit is ten slotte *God se* Woord en *nie mensewoord oor God nie*. B. praat dus van die „organies-verbale teopneustie” van die Skrif. En hy ontken die sg. *soteriologiese* skopus van die Skrif en meen dit gaan in die Skrif om veel meer as ons heil en saligheid, dit gaan om die eer van God. Berkouwer se siening is te beperk.

Ons wil dus hierdie boek baie sterk aanbeveel. Dit sal ons oë oopmaak vir die gevaarlike winde wat oorsee ook in Gereformeerde kringe waai.

Prof. S. J. van der Walt (Pretoria).

BOEKE ONTVANG VIR RESENSIE

Dr. J. A. Heyns: *Brug tussen God en mens*. N.G. Kerk-boekhandel, Posbus 245, Pretoria. Harde band, 177 bladsye, prys R4,50.

J. A. van Wyk: *Vernuwing of Rewolusie*, N.G. Kerk-boekhandel, Posbus 245, Pretoria. 50 bladsye, prys R1,30.